

Hjärtsjuka Per städar hos en rad olika kunder och åker buss emellan. Det gjorde han under hela pandemin – utan skydd. Läs mer om honom på da.se.

VINST FÖRE MÄNNISKA

Sjuka Samhall. Under våren granskade vi bristerna i arbetsmiljön på Samhall. Men hur blev det som det blev? För tio år sedan skedde något avgörande.

Text: ELINOR TORP, et@da.se Foto: DAVID LUNDMARK

Unga slås ut – platsar inte på Samhall

"Jag är så arg på att facket inte agerar"

Ur granskningen i Dagens Arbete och på da.se.

I över tjugo år var Kenneth Harnesk chef på Samhall. Sedan kom förvandlingen till bemanningsbolag. Då gick det inte mer.

ROLLEN SOM CHEF BLEV OMÖJLIG

ätt samman kring ett långbord sitter Samhalls chefer i Umeå och lyssnar till en konsult.

”Tänk om hela Samhalls personal, 18 000 personer, gemensamt kunde göra en liten extra ansträngning i syfte att ställa kunden i fokus. Det skulle få oerhörda effekter för både Samhall och företagets alla kunder”, säger konsulten Robert Mattsson.

2011 är kundskapsåret med ett inklämt d.

Kunden i fokus. Inga riskkunder, bara nyckelkunder. Kundnöjdhet, kundlojalitet, kundvård...

Samhall har just fått en ny vd från säkerhetsbranschen och tre konsulter anlitas för att åka landet runt och utbilda samtliga chefer i kundfokus.

”Sitter man för mycket blir man röd och svullen i baken, som en babian och

det är jag som är babianjägaren”, fortsätter konsulten.

I rutig flanell lyssnar Kenneth Harnesk till konsultens ord. Han har varit första linjens chef på Samhall i över tjugo år, i en inbyggd verksamhet där människor fått jobba på i sin egen takt. Där och då köper han vad konsulten säger. Kenneth Harnesk citeras i Samhalls egen tidning. Han håller med konsulten om att det är kunderna som skapar möjligheter.

I dag, tio år senare, minns han ingenting av utbildningsdagen.

Däremot hur det blev.

Nu skulle hans medarbetare ut och städa hos en massa olika kunder, fara hit och dit på scheman som han själv inte skulle klarat av. Och han hade arbetsmiljöansvaret för dem.

– Det skedde inte från en dag till nästa, utan smått i sänder. Ekonomin har alltid spelat roll, men nu ställdes det högre och högre krav, mer likt öppna marknaden.

2011 åkte konsulter runt i landet för att utbilda cheferna i kundfokus. Här en artikel i Samhalls egen tidning där Kenneth Harnesk och andra chefer i Umeå drillades av en konsult i detta nya tänk.

Från att ha varit vårdande och mer inriktat på produktion kände områdeschefen Kenneth Harnesk att det nu nästan bara handlade om att få Samhall att gå runt ekonomiskt. Stick i stäv med uppdraget från staten.

– Medarbetarna skulle socialt anpassa sig och den stora majoriteten skulle ut och städa hos olika kunder. Men personalen hade inte riktigt den kompetensen att lätt kunna anpassa sig till olika miljöer. Det var ju därför de var på Samhall. Många, däribland jag, tycker det är skönt att få gå till samma arbetsplats varje dag, säger Kenneth Harnesk.

Rollen som chef som han i tjugo år trivts med blev omöjlig. Nu hade han plötsligt arbetsmiljöansvar för trettio medarbetare som befann sig ute hos olika kunder. Utöver det skulle Kenneth Harnesk ha regelbundna kontakter med beställarna av jobben, alltifrån vårdcentraler till upphandlare på landstinget och fastighetsägare, som ville ändra och lägga till i tjänsterna de köpt, som dividerade om vad som ingick i uppdraget och ville ha extratjänster som man skulle debitera på enheten.

– Det blev ett jädra flackande. Det är väl inget ont i att ha kundkontakter men i min värld så klarar man inte alltför många kontakter på en gång. Det finns en övre gräns. Totalt hade jag över sextio personer som jag behövde ha regelbunden kontakt med.

På frågan hur man som första linjens chef på Samhall i dag ska vara för att klara uppdraget svarar Kenneth Harnesk:

– Man ska vara fruktansvärt duktig på att delegera. Fruktansvärt duktig. Och otroligt duktig på att stänga av. När dagen är slut.

” Personalen hade inte riktigt den kompetensen att lätt kunna anpassa sig till olika miljöer. Det var ju därför de var på Samhall.

Kenneth Harnesk, före detta chef.

Kenneth Harnesk tystnar och begrundar varför det blev som det blev.

– Det beror väl på mig också, min personlighet. Det finns säkert chefer som klarar fler. Men sånt vet man ju inte i förväg.

En dag gick det inte mer. Det svartnade.

– Jag gick in i väggen. Det var ett tecken på att jag inte klarade av det där. De tog hand om mig bra när jag blev sjuk, det ska jag inte klaga på. Men sen ville de ha tillbaka mig och då sa jag nej.

Konsulten Robert Mattsson som utbildade Samhalls chefer för tio år sedan minns uppdraget.

– Jag har lämnat företaget där jag var partner och delägare så jag är inte yrkesverksam längre. Vi var tre konsulter som delade upp Sverige mellan oss och vi höll på ett år ungefär.

Samhalls vd kontaktade konsultbolaget och ville dra i gång projektet för samtliga chefer i landet.

– Det var ett program för att ändra kulturen till att bli mer kundorienterad och det omfattade även chefer på mellannivå. Om alla

Samhall vinner de här tio åren en rad stora kunder som butikskedjor och hela stora Arlanda med städning på 90 000 kvadratmeter.

SÅ BLEV SAMHALL ETT BEMANNINGSBOLAG

2011 Kundskapsåret. Monica Lingegård från säkerhetsbranschen rekryteras till vd för Samhall. Tre konsulter anlitas för att under ett års tid utbilda cheferna i att sätta kunden i fokus.

2012 Samhall söker sig till nyckelkunder och vinner inom de närmaste åren stora städuppdrag över hela landet.

2013 Samhall avvecklar produktionsenheter i snabb takt. GS-facket anser att nedläggningarna visar på en sorglig utveckling. "Det här exkluderar folk med svårare funktionshinder", säger en klubbordförande i Östhammar där över 50 personer berörs.

2014 Sjukfrånvaron ökar under resan mot bemanningsbolag från 11 procent 2010 till mellan 15 och 20 procent under åren som följer.

2015 Monica Lingegård prisas som årets vd för "särskilt goda resultat i form av påtaglig tillväxt och nyanställningar", skriver Samhall Story.

2016 Regeringen ger Statskontoret i uppdrag att kartlägga och analysera Samhall. Lägre andel personer med rörelsenedsättning och ökad andel utrikesfödda med arbetsförmåga, kommer Statskontoret fram till. Människor med stora behov av stöd och anpassning minskar eftersom kraven skärpts.

2017 Dagens Arbete granskar Samhall. Skyddsombud över hela landet larmar om missförhållanden till Arbetsmiljöverket.

2018 Konkurrensverket utreder om Samhalls försäljning av städtjänster snedvrider konkurrensen. Ärendet avskrivs, men Konkurrensverket utesluter inte att frågan kan komma att utredas igen.

2019 Samhall vinner upphandlingen för hela Arlanda flygplats, städning på 90 000 kvadratmeter.
 ◦ I rapporten *Samhall sopar mattan med städföretagen* går arbetsgivarorganisationen Almega hårt åt Samhall. Städforetag runt om i landet har under många år upplevt en osund konkurrens från det statligt ägda bolaget. "Staten slår undan fötterna på företag i glesbygden", skriver Almega.

2020 Coronaviruset visar tydligt hur dåligt skyddade städarna är. Samhallpersonal med underliggande sjukdomar städar äldreboenden, köpcentrum, snabbmatskedjor, tågstationer och flygplatser – utan skydd.

2021 Sara Revell Ford tillträder som ny vd för Samhall.
 ◦ OTW sluter avtal med Samhall. Contentbyrån ska göra om hela den grafiska profilen. Chefer och skyddsombud hör av sig, upprörda över att pengarna går till detta och inte till att förbättra arbetsmiljön för de anställda.

Läs en intervju med nya vd:n Sara Revell Ford på da.se

22 000 i hela Samhall tog ett steg närmare kunden så betydde det väldigt mycket för såväl de intäkter man åstadkommer som företagets image eller märke ute i samhället, säger Robert Mattsson.

Vad var det som inte fungerade på Samhall på den tiden?

– Det fungerade väl, alltså man uppfyllde sitt grundkrav. Men Samhall ville mycket mer. Man vill givetvis bereda människor med någon form av funktionshinder en meningsfull tillvaro. Samtidigt som man såg en affärsmöjlighet för Samhall.

Robert Mattsson minns att han tyckte det var en imponerande organisation.

” Jag gick in i väggen. Det var ett tecken på att jag inte klarade av det där.

Kenneth Harnesk, före detta chef.

– Nu fick de en mer meningsfull tillvaro, kände sig behövda och tjänade faktiskt ihop till sin lön i stort sett. Plus att företaget skapade intäkter. Annars blir ju den här typen av verksamhet lätt enbart skattefinansierad.

Hur det är på Samhall nu har Robert Mattsson ingen aning om.

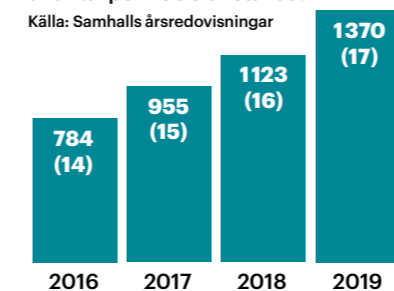
– Jag är inte alls insatt längre. Jag vet inte vad som har hänt. Det här var ju 2011. Vd:n Monica Lingegård och marknadsdirektören Mats Eliasson var det som tog in oss.

I takt med att Samhall vunnit allt fler och allt större kunder – livsmedelsbutiker som Coop, Ica, Hemköp, Willys, Citygross, hamburgerkedjan Max, Ikea och hela stora Arlanda med 90 000 kvadratmeter städ – har det blivit svårare med bemanningen. Långt ifrån alla medarbetare klarar av

OLYCKORNA BLEV FLER

◦ Antalet **arbetsolyckor** där någon skadas och måste vara hemma ökade kraftigt under Samhalls mest expansiva fas. Siffran inom parentes är antal per 1000 anställda.

Källa: Samhalls årsredovisningar

6,5

miljarder kronor får Samhall från staten varje år för att klara sitt uppdrag. Bolaget ägs av staten och grundades 1980.

SAMHALLS UPPDRAG

Skapa meningsfulla och utvecklande arbeten för människor med funktionsnedsättning.

I dag jobbar Kenneth Harnesk på ett företag inom träindustrin. Han leder medarbetarna på golvet.

att kуска runt till olika folkrika platser på scheman som i dag sträcker sig över kvällar och helger. Arbetet är med andra ord inte längre anpassat efter människorna som jobbar på Samhall vittnar både första linjens chefer och medarbetarna själva om.

Även arbetsförmedlare som kodar och slussar människor till Samhall är skeptiska till utvecklingen. Samhall är ett svenskt statsägt aktiebolag med uppdrag att skapa meningsfulla och utvecklande arbeten för personer med funktionsnedsättning. Därför får bolaget varje år 6,6 miljarder kronor av svenska skattemedel.

Så står det på Arbetsförmedlingens hemsida. Men för att klara av alla stora uppdrag man vunnit i upphandlingar har Samhall tvingats ta in underleverantörer med fullt frisk personal som stödar åt dem, vilket det inte talas öppet om.

Samhall har försett underleverantörerna med munkavle. Yppar de något om detta blir det dyrt, flera hundra tusen kronor i skadestånd, visar avtal som Dagens Arbete tagit del av.

– Samhall kunde inte hantera uppdragen med egen personal. När vi började med det här fick vi skriva på sekretessavtal förenat med skyhöga skadestånd. Vi skulle få betala flera hundratusen, per objekt, om vi berättade att de tog in oss, säger chefen för en firma som jobbat åt Samhall.

Monica Lingegård kom från säkerhetsföretaget G4S och var vd på Samhall under resan mot bemanningsbolag, från 2011 fram till 2020. I dag är hon vd för SJ. Hon svarar inte på några frågor.

Men marknadsdirektör Mats Eliasson är kvar på Samhall:

– För oss är det en katastrof, och för-

”Förut så jobbade jag oftast halva lördagen och så började jag jobba igen på söndag eftermiddag.

Kenneth Harnesk, före detta chef.

att underleverantören inte får dela med sig av konfidentiell information. Det är inte något problem för en underleverantör att berätta att de samarbetar med Samhall såsom avtalen ska skrivas.

Hur jobbar Samhall nu för att förbättra arbetsmiljön?

– Jag föreslår att denna fråga besvaras av vår vd, säger marknadsdirektör Mats Eliasson.

Kenneth Harnesk lyckades efter sin sjukskrivning få jobb hos en annan arbetsgivare. Då hade han jobbat som första linjens chef på det statliga bolaget i 24 år. Han såg det aldrig som ett alternativ att fortsätta på Samhall.

Nu jobbar han som försteman och verkstadsarbetare inom träindustrin, på ett företag som Samhall tidigare hade inbyggd verksamhet hos. Han leder medarbetarna på golvet. Och den största skillnaden är att han slutar jobba fredag kväll och börjar först på måndag morgon.

– Förut så jobbade jag oftast halva lördagen och så började jag jobba igen på söndag eftermiddag. Inte fysiskt, men mentalt. Här är det bra. Vi är totalt tio i gruppen. Det är lagom.

– Och alla är på samma ställe! lägger han till.

Tegsnäs är ett gammalt företag inom träindustrin som levererar till stora kunder som Volvo. Ett skidföretag sedan urminnes tider. Men på arbetsplatsen i Vindeln där Kenneth Harnesk jobbar tillverkas emballage. Att Samhall tog vändningen mot bemanningsbolag inom städ i stället för att som tidigare ha inbyggd verksamhet i industrin beror på krav från ägaren. Så ser Kenneth Harnesk på det.

– Samhall var tvungen att göra en förändring. Staten ställde högre krav på bärlighet på sin peng. Kravet på att leverera människor till arbetslivet ökade. Övergångar kallas det på Samhall-språk. Så till syvende och sist så är det en politisk förändring. Det är ju politikerna som äger Samhall. ♣

SJUKA SAMHALL – MER PÅ DA.SE

FOTO: ROBIN BÄCKMAN

Intervju med Sara Revell Ford, ny vd på Samhall

“Vi kommer att ha fler arbetsuppgifter än vad vi har i dag. Och där vi kan bli bättre så ska vi bli det.” Nu i oktober sjösätter Samhall en ny organisation.

FOTO: JOEL DANELL

Ägaren staten svarar på kritiken

Ansvaret delas mellan arbetsmarknadsminister Eva Nordmark och näringsminister Ibrahim Baylan. “Våra bolag ska vara föredömen.”

FOTO: ROBIN BÄCKMAN

Ärendet som kan förändra Samhall

Regionala skyddsombudet Richard Fredriksson larmade redan för två år sedan om att arbetsmiljön på Samhall gjorde människor sjuka. Nu agerar Arbetsmiljöverket och ställer tuffa krav.

DA Se och hör människor berätta.